

Christelijke Exodus uit Egypte (2009)

Dr Jos M. Strengtholt

(Cairo, 2009) Jaarlijks emigreren grote aantallen christenen uit Egypte. Nederland telt een behoorlijke Egyptische gemeenschap van 20,000 geregistreerde immigranten. Van hen is ongeveer de helft Koptisch. Dit betekent dat Egyptische christenen enorm zijn oververtegenwoordigd onder de immigranten, want in Egypte vormen ze hooguit 7% van de bevolking. Van allen die uit Egypte emigreren is naar schatting 70% christen. Waarom trekken die Kopten in grote aantallen uit hun eigen land weg? Is er sprake van christenvervolging in Egypte?

Economische malaise en islamisering

Een Egyptische vertegenwoordiger van een westerse organisatie die opkomt voor verdrukte christenen, we noemen hem Ragab, is helder. 'Nee. Er is in Egypte zeker geen sprake van vervolging door de overheid. Er is geen beleid om het christenen moeilijk te maken.' Wel is sprake van een steeds verder islamisering van de wetgeving, omdat elke nieuwe wet wordt getoetst aan de islamitische *shariah*. Voorlopig heeft dit weinig directe invloed op de christenen in het land, hoewel veel Kopten heel bezorgd zijn hoe dit in de toekomst hun vrijheden kan beperken.

Veel problematischer is dat de Kopten vanuit de samenleving veel discriminatie meemaken, waarbij ze zich door de overheid nauwelijks gesteund weten. Christen worden voortdurend behandeld als 'anders', en vaak als 'minder'. In islamitische preken op televisie en in de moskee wordt keer op keer herhaald dat christenen en hun religie in wezen niet in Egypte thuishoren; er leeft in Egypte een sterk gevoel dat Christenen welkom zijn als gasten, maar dat ze als nette gasten wel gedwee en stil moeten zijn. Vaak zorgt dit ervoor dat al seen christen een geschil heeft met een moslim, de christen aan het kortste eind trekt.

De echt rijke Kopten hebben in de corrupte samenleving geen problemen, want met geld krijg je in Egypte bijna alles gedaan. Maar als het je aan geld ontbreekt, is het voor christenen heel moeilijk om geschillen met moslims te winnen. De sociale ongelijkheid is groot, en dat geeft christenen een sterk gevoel van onzekerheid. Daarbij zijn ook veel christenen erg bang dat het steeds zal gaan met hun situatie, vooral vanwege de vrees dat de moslim broederschap de macht in Egypte gaat overnemen. 'De vrees voor een machtsovername is groot', zegt Ragab. 'Veel mensen emigreren niet vanwege hoe de situatie momenteel is, maar uit vrees voor wat zou kunnen gebeuren.'

Brandstichting in Bimha

Het volgende voorbeeld geeft de situatie treffend weer. In het dorpje Bimha, 70 kilometer zuidelijk van Cairo, riepen moslims vorig jaar op tot aanvallen tegen christenen in het dorp. Bijna 40 huizen en winkels van christenen werden door bewapende moslims in brand gezet. De politie stak aanvankelijk geen vinger uit, maar greep tenslotte toch in, en tientallen brandstichters werden gevangen genomen.

Waarom greep de politie zo laat in? Volgens de liberale islamitische schrijver Ahmad al-Aswani zijn dit soort aanvallen op christenen en de manier waarop de politie ingrijpt, niet zomaar toevallige gebeurtenissen. 'Wat gaande is, is een poging om de Kopten te terroriseren', schreef hij onlangs. 'Doel is om ze te dwingen tot emigratie of tot bekering tot de Islam om zichzelf en hun families te beschermen, en om hun bezittingen niet kwijt te raken.'

Ragab is het hier mee oneens: ‘De overheid is simpelweg altijd traag met reageren. Wel zijn er natuurlijk radicaal-islamitische officieren die soms bewust laat ingrijpen, maar van beleid is zeker geen sprake.’

Om de problemen te sussen en de moslims en de christenen in Bimha te ‘verzoenen’, schreef de overheid de oplossing voor: De islamitische daders werden vrijgelaten op verzoek van de Kopten, die ook vergevingsgezind hun aanklachten introkken en geen schadevergoeding vroegen. Zo’n 50 priesters en evenveel imams kwamen bij elkaar en omhelsden elkaar. Ziedaar, de vrede was hersteld. Maar de Kopten waren intussen hun huizen en winkels kwijt, de priesters hun eer, en de daders lopen vrij rond.

Volgens Ragab vinden dit soort problemen vooral in Zuid Egypte plaats. ‘Dat gebied is een vulkaan. Analfabetisme is hoog, het is straatarm, de situatie daar is heel deprimerend. Daarbij heb je te maken met een cultuur waarin bloedwraak de norm is. Daarom is de overheid daar heel voorzichtig, en het gevolg is dat christenen telkens het slachtoffer zijn van communale twisten en van de manier waarop de overheid probeert de sluimerende vulkaan niet te laten uitbarsten.’

Twisten tussen moslims en christenen in Zuid Egypte worden doorgaans breed in de Egyptische pers uitgemeten, en telkens als zoiets gebeurt, voelen christenen in heel Egypte zich boos, machteloos, en vaak ook bang. Zulke gebeurtenissen overkomen gelukkig maar heel weinig christenen, maar ze zorgen er wel voor dat alle christenen in Egypte zich vernederd en bedreigd voelen; en graag het land verlaten.

Christelijk milieu

Ragab is teleurgesteld dat christenen zich zo makkelijk laten intimideren. ‘Christelijke ouders voeden hun kinderen op met het gevoel dat we niet in Egypte thuishoren, dat we altijd moeten uitkijken met wat we zeggen, en dat we in het publiek nooit over ons geloof kunnen praten.’ Dat Kopten ‘anders’ zijn wordt dus ook door henzelf onderstreept. Daardoor leeft de droom van emigratie sterk onder de Kopten. ‘In mijn kerk hebben de meeste mensen visa voor de Verenigde Staten en Australie aangevraagd. Bijna iedereen probeert weg te komen. Voor veel Kopten staan emigratie centraal in het leven.’

+++

Veel Kopten uit mijn eigen vriendenkring zijn de afgelopen jaren geëmigreerd. Hier een paar voorbeelden van die vrienden, die me lieten weten waarom ze hun land verlieten.

H.A.: van Sohag naar Utrecht

In 2005 vertrok H. naar Utrecht. Hossam had een goede baan in Cairo, en ging alleen naar Nederland omdat zijn Nederlandse vrouw, die hij in Cairo had leren kennen, na jaren in Egypte gewoond te hebben, terug naar Nederland wilde. De meeste Kopten hebben andere redenen voor emigratie. Volgens H. spelen economische redenen vaak een rol, ‘omdat de Kopten weten dat hun kans op betere banen bij de overheid of in de oliesektor heel klein zijn.’

Er is volgens H. ook sprake van over religieuze onderdrukking, vooral op het werk en bij universitaire studies. Veel Kopten hebben het gevoel dat ze in wezen niet welkom zijn in Egypte. ‘Zelfs al zou ik in

Nederland de vloer met mijn tong moeten schoonmaken, dat is beter dan in Egypte moeten leven', zeggen veel Kopten volgens H.

B.H.: Van Mallawi naar Sydney

Begin jaren '90 emigreerden B. en zijn vrouw M. met dochtertje G. naar Australië. 'Onze belangrijkste reden was de verdrukking door moslims. Dat is niet noodzakelijk een fysieke kwestie, maar het ging me ook om de atmosfeer van discriminatie en het gebrek aan vrijheid van meningsuiting'. B. was manager in een bank in de zuidegyptische stad Mallawi, en werd voor promotie, tegen de administratie gewoontes in, gepasseerd door een moslim. In het statusgevoelige Egypte is dat een erg pijnlijke kwestie.

Waarschijnlijk zou B. niet naar Australië zijn geëmigreerd als hij in Cairo een goedbetaalde baan had kunnen krijgen, heeft hij me wel eens verteld. De problemen tussen moslims en christenen zijn beduidend groter in het zuiden dan in Cairo. Maar intussen zijn B. en zijn vrouw heel tevreden met hun besluit. 'Er zijn hier veel betere carrièremogelijkheden; mijn dochter wordt hier een apotheker. En je bent hier tenminste weg van de islamitische cultuur. Dit is een open, multiculturele samenleving.

M.W.: Van Cairo naar New York

Dat de opkomst van de radicale Islam in Egypte sinds de jaren '70 niet voor elke émigré een aanleiding voor vertrek is, vertelt M. me. Hij hielp me in 1988 om ons eerste appartement in Cairo te vinden in 1988, maar woont zelf inmiddels in de Verenigde Staten. In Egypte was hij handelsreiziger voor een chemisch bedrijf, waarmee hij minder dan 100 Euro per maand verdiende.

Bij zijn vertrek indertijd vertelde hij me dat hij niet langer mee wilde doen aan het systeem van corruptie in zijn branche van werk, en dat hij een normaal salaris wenste. Nog steeds noemt M. dit als voornaamste reden voor zijn emigratie. 'Toen ik afstudeerde was er geen schijn van kans op een goede baan. Ik had net zo goed niet kunnen studeren. Dus toen ik de gelegenheid kreeg om te vertrekken, ging ik meteen. De situatie met de Islam was voor mij in elk geval geen reden om weg te gaan.' M. kwam een paar jaar gelden naar Egypte terug om te trouwen; zijn Egyptische vrouw nam hij mee terug naar New York.

M.M.: Tussen Cairo en Canada

M. is een film producer, die jaren voor me heeft gewerkt. Ze woont nog steeds in Cairo, maar heeft 'voor de zekerheid' toch een Canadees paspoort genomen. 'Ik was tevreden met mijn Egyptische paspoort, hoewel een groot deel van mijn familie al in Canada woont. Mijn ouders zijn geëmigreerd omdat ze het gevoel hebben dat ze als christenen in Egypte langzaam worden uitgerangeerd, en ook vanwege de beroerde economie.'

'Ik ben tevreden in Egypte en heb een fijne baan. Ik heb het Canadese paspoort aangevraagd toen ik een keer niet op tijd mijn visum voor Nederland kreeg met mijn Egyptische paspoort, waardoor ik de bruiloft van een vriendin miste. Nu kan ik makkelijk reizen, op mijn Canadese paspoort. Ik ben tevreden in Egypte, maar geef wel toe: mijn leven in Egypte is goed omdat ik weet dat ik op elk moment kan vertrekken.'